

EVOLUȚIA TEORIEI MACROECONOMICE ȘI ASPECTE PRIORITARE ALE PARADIGMEI ECONOMICE LA ETAPA EMERGENTĂ

Gheorghe ILIADI, dr. hab., prof. cercet., INCE

Cardinal reform of entire social life, conducted in last few decades in Republic of Moldova, including and its fundamental element, economy, among many others problems, it creates one more: lack of fundamental knowledge. In this context problem of providing of some, complete generalizations connected with utilization of different evolutionary principles and approaches in realization of systemic knowledge for economic stability are enshrined in this materials proposed for editing.

În ultima treime a secolului XX în teoria economică o atenție deosebită se acordă premiselor teoretico-economice ale modelării durabilității dezvoltării economiilor naționale în perioada de instabilitate a acestora, ce a servit drept condiție, pentru apariția a noilor școli - „neoclasică” și „neokeynesiană”.

Ulterior, unirea a celor două direcții a doctrinei economice a dus la o îmbunătățire substanțială a acestor concepte. Motivul fiind integrarea, de a trece ambele școli sub un singur titlu, în mod oficial a devenit nu numai prezența cuvântului "nou" în titlurile lor, dar și o determinare obiectivă din totalul semnificativ – partea funcțională. Anume acest lucru a permis "noilor clasici" și "noilor keynesiști" să regândească teoria școlilor clasice și keynesiană, bazată pe ipoteza așteptărilor raționale, lansată de către economistul american și matematician John Mutoș încă din anii 1950-1960. Cel mai cunoscut autor, după cum se știe, a publicat articolul „Așteptări raționale și teoria mișcărilor de preț” în revista „Econometrie”, anul 1961 [10], care în esență a servit ca o condiție pentru nașterea „noii macroeconomii”.

Astfel, termenul de "noua macroeconomie" a combinat două școli macroeconomice, care ar permite actorilor economici să formuleze o prognoză optimă privind valorile de viitor luând în considerare schimbările economice posibile, inclusiv și la fel de importante, mai ales din punctul de vedere al subiectului studiului nostru, cum ar fi nivelul prețurilor, inflația, etc.

De asemenea, este foarte important, aceștia iau în considerare toate informațiile posibile referitoare nu numai la prezent, dar și din perioada trecută cât și analiza ei, având în vedere tendințele și modelele de funcționare a economiilor naționale în etapa dezvoltării în tranziție, în condiții de concurență imperfectă și lipsa furnizării de informații.

Argumentarea conceptelor teoretice a învățaturii «noua macroeconomie» și efectuarea unei analize comparative mai în profunzime, dezvoltarea doctrinei societății moderne, permite, în opinia noastră, identificarea unui număr de prevederi, care servesc drept premise fundamentale pentru următoarele concepte a evoluției economice. În acest sens, de interes special este studiul și demonstrarea potențialului învățaturii "noua economie", pentru a reflecta realitățile contemporane ale evoluției economiei.

Ipotetic noile concepte "noii clasici" și "noii keynesieni" bazate pe așteptări raționale și comportamentul actorilor economici, care vizează optimizarea intereselor, în primul rând, activitățile funcționale. Cu toate acestea, agenții economici (sau la nivel macroeconomic - organele de resort și organele administrației publice locale), trebuie să ia decizia lor rațională, într-o situație imprevizibilă și de incertitudine. De multe ori, obiectivele strategice și obiectivele tactice sunt nu numai formulate dar și puse în aplicare pe baza intereselor lor sectoriale, dar nu este dat și cu asocierea intereselor naționale și prognozele de dezvoltare socio-economică a întregii societăți. Rezultatul natural al unei astfel de dezvoltări a managementului performanței și executarea propriilor previziuni intracomunitare nu sunt întotdeauna previziuni corecte privind valorile viitoare ale variabilelor macroeconomice și ca rezultat – sunt așteptate posibile erori în formarea obiectivelor politicii sociale și economice ale statului.

Din analiza conținutului conceptelor luate în considerare se urmărește dezvoltarea conceptului principal, dinamica agregatului total de ieșire este în corelație cu abaterile reale ale inflației la nivelul său așteptat. Prin urmare, pe baza acestei concluzii și se bazează teorema Sargent-Wallace [12], se poate presupune, că orice măsuri preconizate de ajustare macroeconomică sunt ineficiente din punct de vedere al impactului asupra producției agregate. Rezolvarea problemei de stabilizare a resurselor financiare la nivel macro se vede folosind întregul arsenal de instrumente pentru a echilibra impactul banilor în circulație, tehnici și metode de tactici anti-inflaționiste, prevăzute de politica monetară și bugetar - fiscală.

După cum vedem, această parte a conceptului „noii clasici”, așa sau altfel, explică apariția problemelor macroeconomice dar și politicile și soluțiile propuse, efectuate de către stat, pentru a reglementa echilibrul de resurse monetare, prin legi monetare anti-inflaționiste și instrumente financiare.

Astfel, în general putem constata, bazându-ne pe teoria „noilor clasici” și anume pe postulatele teoriei tradiționale clasice, că cele mai multe dintre scrieri au pus paradigma cu privire la menținerea unui trend pe termen lung a sistemului de echilibru a pieții și nivelul de ocupare deplină a resurselor. Reieșind din aceasta, putem susține sigur, că "noua macroeconomie" permite, în primul rând, integrarea unei serii de concepte macroeconomice care completează substanțial angajamentul ipotezei "așteptărilor raționale" în contextul dezvoltării economiilor. Aducerea teoriei mai aproape de realitățile economiei actuale este, fără îndoială, o reflecție cu privire la trăsăturile fundamentale ale economiei evolutive în stadiul de dezvoltare rapidă a societății informaționale. Datorită acestei teorii economice în context pozitiv, fiind o adevărată știință socială, se pot dezvolta în mod activ împreună cu societatea și rezolva nu numai problemele conjuncturale, dar care reflectă și schimbări profunde, ce au loc în societate.

Reforma cardinală a întregii vieți sociale, efectuată în ultimele două decenii în Republica Moldova, inclusiv și elementul de bază, economia, printre multe alte probleme, a creat încă una: lipsa de cunoștințe teoretice fundamentale.

La etapa actuală de dezvoltare a științei s-a format o prezentare tradițională, precum că cele mai perspective sunt cercetările interdisciplinare, obiectul cărora este ansamblul problemelor științifice, care decurge prin combinarea complexă a ipotezelor, axiomelor, tendințelor stabile și a altor produse ale cercetărilor științifice, obținute de diferite științe. Aceste permit, în primul rând, absolut pe nou, de a înțelege și de a interpreta tendințele și legitățile apariției și dezvoltării proceselor și fenomenelor cercetate anterior ale unor științe concrete și să fie reflectate simetric, în alte domenii de cunoaștere. Împărtășind în totalitate opiniile diferitor autori, subliniem, că în astfel de direcții științifice trebuie de fundamentat semnificația cercetărilor economice bazate pe rezultatele științifice interdisciplinare prin utilizarea abordărilor noi evoluționiste și de inclus economia evoluționistă și econofizica, care, cu obiectele sale de studiu, determină "sistemele economice evoluționiste în procesul dezvoltării" [1]. Cu alte cuvinte, problema principală a conceptului nou constă în evitarea eclecticismului și implementarea paradigmei moderne – percepție a ideilor și concepțiilor altor științe.

A doua importanță semnificativă a noii abordări constă în posibilitatea folosirii și îmbogățirii reciproce pe baza experienței acumulate, a creării și implementării unor metode, tehnici și procedee de cercetare, de a unifica aparatul conceptual-terminologic și de a atinge un nou nivel de generalizare, evaluare și recomandări practice asupra problemelor stringente și urgente ale științei și practicii financiar - economice.

Pentru a găsi modelul optim printre variantele existente, un loc și rol deosebit în știința economică, tot mai activ, îl dețin cercetările bazate pe utilizarea abordărilor evoluționiste. Economia evoluționistă în ideile științifice mondiale, treptat, ocupă poziții de frunte în generarea noilor idei, în căutarea soluțiilor optime și realizarea practică a acestora. Caracteristica sa distinctă – înțelegerea completă a fenomenelor economice pe baza principiilor analizei sistemice, combinarea principiilor optimalității cu categoria scopului ontologic, reflectând însăși natura dezvoltării ascendente a societății. Tot mai clar și fundamental se indică diferențierea domeniilor științifice, aparatul conceptual și instrumentarul metodelor evoluționiste de cercetări. În ceea ce privește economiile în perioada de tranziție, utilizarea abordărilor conceptuale ale teoriei evoluției în cercetări economice, pare nu numai posibilă, dar și obiectiv condiționată.

De notat faptul, că în contextul teoriei evoluționiste economice la această etapă apare posibilitatea de a cerceta abordarea genetică (sub aspectul eredității și variabilității în organisme vii) a problemelor dezvoltării sociale, în genere, și a economiei, în particular. Legitățile dezvoltării evolutive, luate în considerare în cadrul aspectelor globale geopolitice și regional-locale, justifică nu doar procesele de formare a și reînnoire, dar și, în mod insistent, presupune necesitatea evidențierii unor așa factori ca: condițiile evoluției – succesiunea și continuitatea

Cu toate diferențele specifice de utilizare a bazelor evoluționismului în cercetările economice, este necesar de a accepta păstrarea abordării teoretice de bază a acestora, în condițiile de pregătire completă a științei economice pentru percepția de idei

și metode ale altor științe sociale și chiar ale științelor naturale. Îndeosebi, științei economice îi este caracteristică relevanța în sensul utilizării cunoștințelor sistemice și legității de bază a evoluției biologice.

În opinia noastră pentru realizarea acestor abordări inovative, este nevoie de a lua în considerație premisa metodologică a teoriei lui Darwin, recunoscută ca bază în utilizarea conceptului general al teoriei evoluției în ceea ce privește economia. După cum se știe, în baza conceptelor teoretice în biologie există așa principii ca: ereditatea și variabilitatea, precum și selecția și alegerea, care mai sunt numite și metode de presiune selectivă pentru modificări în genomul organismelor vii. În urma acestei influențe, unele organisme se adaptează cu succes la condițiile mediului extern, altele dispar, iar întreaga specie are o răspândire largă și este moștenită stabil de viitoarele generații.

Potrivit istoriei gândirii economice, lipsa elementelor componente ale unui scop și a predeterminării rezultatelor finale al procesului evoluționist, precum și corelația directă a acestor de la o mulțime de factori, condiții și circumstanțe și-au găsit recunoașterea în creativitatea economiștilor-cercetători în anii precedenți. Un interes semnificativ privind teoria evoluției biologice prezintă, pentru economiști, dispozițiile de bază a acestei, care sunt expuse în cartea lui V. V. Petrașov „Глаза и мозг эволюции”, editată în anul 1988 și modificată și republicată în 1992 [2].

Teoretic și experimental, este dovedit, că prin impactul direct al unui factor asupra structurii unui organism viu, fluctuațiile elementelor acestuia întotdeauna interacționează. De exemplu, în procesul stabilirii schimbării factorului extern, rata de fluctuație se modifică în așa mod, încât echilibrul afectat al structurii și al mediului să fie restabilit. Cu alte cuvinte, are loc o adaptare durabilă a structurii funcționale la condițiile mediului extern.

Pentru o conștientizare mai fundamentală a proceselor care au loc în economie, sunt foarte folositoare și rezultatele cercetării evoluției substanțelor materiale. Unul dintre inițiatorii acestei tendințe în termodinamică este savantul rus I. Prigojin, căruia, în anul 1977, i-a fost destins Premiul Nobel [3]. În lucrările sale, Prigojin generalizează supravegherile asupra proceselor neechilibrate în reacțiile chimice, constatând, că starea de echilibru a moleculelor corespunde gradului de dependență a acestora de elementele macrostructurii. Totodată, cu sporirea independenței, întregul sistem se aproximează la o stare de repaus, pe care el a numit-o etapa de echilibru relativ. Influența fluctuațiilor haotice interne și îndeosebi influența factorilor externi, exercitate asupra formei deschise a sistemelor în care se dezvoltă procesul evoluției, conduc macrostructura la o stare de dezechilibru. Totuși, formate în asemenea condiții, așa-numitele structuri disipative pierd, mențin sau elimină energia sub formă de căldură și sunt capabile să păstreze stabilitatea sistemului datorită organizării mișcării particulelor haotice.

Soluția situației create, mulți cercetători o atribuie formării noii direcții științifice – econofizica [4, 5], care pune accent pe noua modelare matematică și pe fizica statistică a proceselor dezvoltării (concepte neliniare și modele spre deosebire de econometrie). Pentru economiștii-cercetători, combinarea complexă cu această direcție științifică nouă înseamnă o posibilitate unică de a vedea și de a se înțelege pe sine însăși și totalitatea sa de instrumente metodologice a căutării adevărului în procesul general de cunoaștere. Dar, după cum se pare, probabil că cel mai important este de a identifica specificul științei sale, hotărârile ei independente, argumentele și evaluările, concluziile și propunerile formulate pe baza folosirii categoriilor, tendințelor și legilor științifice ale bazelor teoretico-metodologice ale științelor naturale și reale, separate de influența vectorilor ideologici și propagandiști, care, esențial, corectează și îndreaptă subiectiv reperele analizei economice, ale prognozelor și recomandărilor.

Trebuie să menționăm, că sunt deja expuse ideile fundamentale ale teoriei economice evolutive, este subliniată deosebirea metodologiei de cercetare de celelalte domenii ale gândirii științifice economice și, în primul rând, de teoria neoclasică a echilibrului general [6, 7, 8].

Gradul diferit al profunzimii manifestărilor de criză și inconsecvența soluțiilor privind depășirea acestora, agravează situația economică, ea fiind și așa dificilă, pentru înlăturarea căreia sunt necesare măsuri preventive de stabilizare. La baza acestor măsuri, înainte de toate, se presupune echilibrarea masei monetare în circulație pentru asigurarea normelor inflației argumentate și elaborate științific, ca premisă obiectiv condiționată a dezvoltării ulterioare evoluționiste a economiei. Însă, la finalul primei etape de tranziție spre un nivel mai avansat al maturizării pieței, este evident, că multe măsuri ale reformei așa și nu au obținut rezultate eficiente. Fără îndoială, acestea sunt consecințele neacceptării recomandărilor, care au fost bine gândite de practicieni și științific generalizate de savanți, cu privire la necesitatea stabilizării, în prealabil, a dezvoltării, precum și adaptării ulterioare a economiei la mecanismul economiei de piață.

În rezultat, pe de o parte, renunțarea, pe plan centralizat, la indicatorii stabiliți și la metodele gestionării directive corespundea direcției de reformare a economiei naționale, deoarece exclude predeterminarea scopului evoluției economice și se baza pe liberalizarea relațiilor economice, stabilind un echilibru relativ în economie potrivit unei baze calitativ noi. Pe de altă parte, neglijarea experienței evoluționismului și cercetării specificei tranziției de la forme totalitare și metode ale managementului mai puțin dezvoltate spre instrumente economico-financiare moderne, fine, flexibile și mobile nu au contribuit la o tranziție accelerată de economie de piață și, considerabil, a complicat evoluția progresivă a economiei naționale din cauza dezechilibrării.

Materialele publicate ale cercetărilor științifice [4,5,4] demonstrează o modernizare a metodelor investigațiilor în domeniul analizei și prognozării tehnico-științifice și sociale, în care un rol deosebit îl joacă econofizica, și care, conform bazei teoretico-metodologice, este foarte aproape de sinergetică. După părerea profesorului Mirchin, directorul Academiei de Finanțe a Federației Ruse, majoritatea metodelor de prognozare a crizelor financiare, bazate pe analiza econometrică sau construirea modelelor matematice liniare, sunt puțin utile. Foarte importante obiecte ale noii direcții de cercetare sunt diferite tipuri de autoorganizare a sistemelor dificile neliniare, ceea ce permite de a utiliza nu doar metodele fizicii teoretice și statisticii fizice, dar și analiza locală multifractală a rândurilor temporare, metode de descoperire a modurilor și multe alte instrumente ale econofizicii.

Econofizica posedă o metodologie multilaterală și larg aprobată de lucru cu date experimentale. Drept exemplu se aduce teoria a două fapte empirice [9], aparent contradictorii: necorelarea creșterii prețurilor pe intervale disjuncte (stabilitatea pieței) și corelarea diferențelor normate între cererea și oferta locală a activului dat. Concepția teoretică numită permite de a înțelege nu doar mecanismul dinamic, care asigură efectivitatea piețelor financiare, dar și cauzele posibile ale nestabilității lor. Anume pentru faptul dat, această concepție teoretică este deosebit de importantă de pe poziția nu doar a caracterului problemei noastre, dar și a obiectului de investigații – modelarea sistemului financiar echilibrat ca premisă a influenței lui asupra creșterii stabile ulterioare ale economiei. Acestui fapt îi poate utilă și teoria tranzițiilor de fază, criticii autoorganizate și metodele fizicii teoretice. Totodată, folosirea lor se presupune nu doar pe piața financiară, dar și în economie, business și procese sociale. După părerea mai multor autori [5,9] un interes deosebit, din punct de vedere și științific și practic, au ideile jocurilor teoriei evoluționiste, argumentarea principiilor excepției strategiilor

dominante și echilibrului cu ajutorul modelelor comportamentului adaptiv-imitativ, folosirii metodelor, împrumutate din fizică, a construirii diagramei erorilor și altele.

Necesitatea perfecționării managementului economiei, ca un sistem auto-organizat dezechilibrat, în condițiile dezechilibrului financiar existent și schimbărilor structurale în sectoarele real și financiar a economiei naționale cere elaborarea abordării evoluționiste pentru analiza situației create și luării deciziilor manageriale. Conștientizarea acelei căi, pe care în mod natural trebuie să se dezvolte activitatea economică a omului, devine un instrument viguros ale administrării efective. Sintetizarea efectuată a surselor de bază ale concepțiilor evoluționiste de administrare a constatat direcția lor macroeconomică. Anume economia evoluționistă este capabilă funcțional și detaliat să determine obiectivul general și sarcinile cercetărilor, iar econofizica (ca parte componentă a viziunilor econofizice referitor la integrarea reală a abordărilor metodice ale savanților științelor naturale și economice) este responsabilă să asigure îndeplinirea cercetărilor prevăzute cu aparat conceptual fizico-matematic adecvat. Acest fapt, în ultima instanță, și predetermină combinarea complexă a cercetărilor, a științelor naturale și exacte cu cele economice. Unirea ambelor direcții nu este simplă, dar este o sarcină de perspectivă, rezolvarea căreia promite să dea un efect sinergetic în domeniul creării procedurilor și metodelor contemporane ale managementului proceselor macroeconomice.

Creată în decurs de secole teoria business-ului și bazele conceptuale ale menținerii stabilității a creșterii economice actuale dictează înlăturarea de la pozițiile conceptuale, care prevăd doar condiții pentru funcționarea pieților balansate. Aceasta alegere determină realizarea măsurilor de reglementare procesului de stabilizarea financiară durabilă prin exercitarea influenței statului conform teoriei „neokeynesiane”. La rândul său impactul statului în multe se predetermină prin premisele ideologic-filosofice inițiale, care stau la baza diferitor curente și școli politico-economice și reflectă nivelul intervenției statului în sistemul relațiilor economico-financiare.

Generalizând principiile folosirii a cunoștințelor sistemice în cadrul noii abordări evoluționiste la evaluarea echilibrului financiar și crearea stării de stabilizare în economie națională, vom nota că pluralismul economic nu anulează, dar modifică funcțiile centrului economic unic. Dispare necesitatea predeterminării și punerii de scopuri, adică planului centralizat detaliat (fie chiar și optimal), se creează condiții pentru manevrarea economică flexibilă cu resursele, inclusiv și cele financiare, care la rândul său, formează condițiile stării echilibrului, ca premisele creșterii continue durabile și pe termen lung. Astfel, diversitatea formelor de afaceri nu anulează principiile gestionării raționale a managementului, în special, principiile formării resurselor financiare, dar schimbă ordinea și condițiile echilibrului lor, creând premise mult mai favorabile pentru procesul eficient de reproducere.

Este important de subliniat că utilizarea diferitor principii și abordări ale teoriei economiei evoluționiste trebuie realizată luând în considerare liniile deterministe și stohastice ale dezvoltării mondiale. Ceea ce va permite de luat în vedere legile universale ale trecerii reciproce a stabilității și nestabilității, de creat modele substituite sintetice de dezvoltare. Presupunem că aceste sensuri au o definiție strictă matematică și joacă un rol determinant pentru procesul dezvoltării. Din punct de vedere metodologic susținem pozițiile autorilor care pun la baza elaborării modelelor evoluționiste neliniare concepția econofizicienilor, în schimbul econometriei învechite. Realizarea echilibrului financiar, conform gamei de cunoștințe sistemice, fără îndoială, este problema urgentă a economiștilor – cercetători, soluționarea căreia va permite determinarea premiselor stabilizării economiei naționale, ca o condiție importantă a dezvoltării ei evolutive continue.

Referințe bibliografice

1. Muth J.F. Rational Expectations and the Theory of Price Movements// *Econometrica*. July. 1961. Vol. 29, P. 315-335.
2. Sargent T., Wallace N. Rational Expectations, the Optimal Monetary Instrument, and the Uptimal Money Supply Rule//*Journal of Political Economy*. 1975. April. Vol. 83. P. 241 -254.
3. Берг Д. Б., Эволюционные модели, рост в условиях ограниченных ресурсов/ В кн. Эволюционная экономика и "мэйнстрим" под ред. Л. И. Абалкина, Наука, Москва, 2000;
4. Петрашов В. В. Глаза и мозг эволюции, Прометей, Москва, 1988;
5. Пригожин И., Стенгерс И., Порядок из хаоса, Прогресс, Москва, 1986;
6. Маевский В. И., Кондратьевские циклы, экономическая эволюция и экономическая генетика ИЭ РАН, Москва, 1994;
7. Дубовиков М. М. Первый конгресс по эконофизике в России, Журнал новой экономической ассоциации, Москва, 2009, <http://journal.econorus.org/pdf/NEA-2009-3-4.pdf>;
8. Амосов А. И., Исследование циклических изменений структуры экономики с использованием эволюционного подхода, Вопросы экономической генетики, ИЭ РАН, Москва, 1993;
9. Маевский В. И., Эволюционная теория и макроэкономика, Вопросы экономики, №3, 1997;
10. Нельсон Р., Уинтер С., Эволюционная теория экономических изменений, Финстатинформ, Москва, 2000;
11. Малинецкий Г. Г. Математические основы синергетики: Хаос, структуры, вычислительный эксперимент, Комкнига, Москва, 2005.